

О. В. Векуа, канд. філол. наук,
Національний університет харчових технологій

ОСТАП ВИШНЯ: СПРОБА ПОВЕРНЕННЯ

У статті з філософських позицій інтерпретується творчість Остапа Вишні в контексті його світогляду.

Ключові слова: світогляд, гумор, духовні пошуки.

В статтє с фїлософських позицій інтерпретується творчєство Остапа Вишнї в контекстє єго мировоззрєннєя.

Ключєвыє слова: мировоззрєннє, юмор, духовныє исканнєя.

Based on the philosophical positions, the author of the article interprets Ostap Vyshnia's creative heritage in the context of his view of the world.

Keywords: view of the world, humour, spiritual searches.

*Остап Вишнєя. Хто вїн для нас
Країна веселої мудростї.
Слава України, її невмируща усмїшка.
Олєсь Гончар*

Енергєтика рїдного слова спрямована на усмїшку як надїю, на позитив як переконаннєя, що саме так і спїлкувались мїж собою українцї впродовж столїть – доброзичливо, просто, стишено – фїлософськи – і усмїхнено. Це як буття. І це тонко і точно пїдмїтив класик Остап Вишнєя, а його фєйлстони для сучасного поколїннєя повернулись новим чи просто їнакшим боком, чим і засвїдчили, що справжнїй класик завжди запотребований і цїкавий. Постїйна присутнїсть творчої особистостї Остапа Вишнї як знакової постатї в континуумї української культури засвїдчує її повносиллєя. Духовна ситуація часу сьогоднї немислима без такої сили особистїсного забезпеченнєя і творчим, і громадєанським буттєям пїсьмєнника.

Параметри життєя талановитої особистостї манїфєстують свїтової, як твердить фїлософїя, "глибоке вїдчуттєя свїтобудови, такої, як вона є, їснує, якщо тїльки ми рухаємось в промїжку блискавкою на одну секунду вїдкритого нам ладу. І коли ми втратили цю секунду і не розширили власною працею цей промїжок, їнтервал, що вїдкрївся, то нїчому не бувати, бо, за метафїзичними законами, все – незворотнє, і не зробленє нами нїколи не буде зробленє. Те, що ти внявився тут, це лише ти внявився тут. Лише ти мїг зрозумїти те, що саме тїльки тобї посвїтило".

Роздуми фїлософа про необхїднїсть виконувати свою функцію, своє завданнєя у просторї земного буттєя особливим чиним торкаютьсєя митцїв. Упущєну частку свїту, котру не оживив "синтаксис блискавки", втрачєно назавжди. Її опановує повнє

небуття. А "синтаксис блискавки" – це момент прозріння, надбуттєвого заглиблення в речі, котрі ніби й не вміщаються в параметри людського мислення. Вони справді існують тільки в межових ситуаціях, коли думка вигострюється, як лезо, аналітичне мислення здатне прорізати напластування епох.

Досягти цього вдалося не багатьом в українській словесності – Г. Сковороді, Т. Шевченку, І. Франку, Лесі Українці, Є. Маланюку, В. Стусу, Л. Костенку і, звісно ж, Остапові Вишні.

Оригінально, самобутньо письменник переводить лінгвістичний жарт у гротеск, вичленовуючи частинку слова ("Антанта" – "тант" – фр. тітка) чи переінакшуючи якусь фразу.

Десятилітнє мовчання Вишні, а потім повернення у літературу охоплює і буквальне повернення додому, на батьківщину, в родину, й духовне повернення до власної суті, до своєї душі, й естетичне повернення вже, здавалося б, давно пройдених і забутих форм художньої прози. Остапові Вишні відкривається розуміння навіть не самого повернення, а усвідомлення його як духовної потреби. Остап Вишня переконував: найважче побачити те, що постійно в полі нашого зору. Індивідуально-стильовий, поліваріантний пошук письменника прилучає нас до того універсально-візійного синтезу образу українського світу, в котрому живемо й ми, його буттєва сутність в художньо-філософській палітрі митця набирає дивовижних рис одухотвореного українського континууму.

Усвідомлюємо: за прозорістю такої особистісної посвяти з "Подорожніх вражень": "Пам'яті матері моєї, бо їй першій усміхнувся я" випростовується внутрішня праця у сфері акумуляції національного досвіду естетичного освоєння світу з особистісним переживанням кожної реалії із буденно-небуденного комплексу життя, в якому переплелася розуміння неможливості наступного кроку без попереднього, без подяки тим, хто був перед тобою.

"А за вікном жита красувалися, пшениці наливалися, голубіло волошками по житах, зозулило лагідно по лісах... В за вікном сріблом у сояшних батогах жайворонило... А за вікном:... немає меж... і де кінці, що ставили б сонцям семестри у голубо-

му молоді?" (О. Вишня. Подорожні враження у кн. О. Вишня. – Твори у 5-ти. – К., 1974. – с. 113).

Саме на перехрестях спілкування двох сфер, природньої і людської, оформлюється, увиразнюється цінність індивідуального життя, визначається його сенс і сутність, параметри духовних рефлексій.

Тонке розуміння рідного слова О. Вишнею давало можливість йому уникнути моралізаторства, нудне багатослів'я чуже Остапу Вишні. Він лише помічає нюанс, а решту має зрозуміти читач, не рефлексуючи на дріб'язковості.

Процес ословлення світової цілісності – запорука тривання у часі, відповідно, – у вічності.

"Мистецькі твори завдяки своїй постійності найбільш земні з усіх матеріальних речей; їхня довгочасність найменше зазнає впливу корозійних ефектів природних процесів, бо вони не є об'єктом використання живих створінь, використання, яке, звичайно, далеке від актуалізації власної мети... тому їхня тривкість вищого порядку, ніж та, якої потребують усі інші речі для власного існування; вона віками може набувати неперервності... Ніде істина тривалість світу речей не з'являються так чітко і так явно, і ніде цей світ речей не виявляється так ефектно, як у безсмертному припулку для смертних... У мистецьких творах матеріалізація – це щось більше, ніж перетворення; це перевтілення, це ніби мінлива метаморфоза самої природи, в якій усе, що згоріло дотла, має зворотній характер, навіть прах може перетворитися в полум'я".

Ці роздуми Ганни Арендт перегукуються із сентенціями Гегеля, висловленими в його естетиці, про те, що всезагальна потреба мистецтва витікає із розумного прагнення як предмет, у котрому вона впізнає своє власне "Я".

Сенс життя таки існує, він – у добрі, добрі одиничному, індивідуальному, не пов'язаному з суспільством. Ця позиція письменника, цікавість до народної етики передусім до питань добра і зла проєктується на розуміння проблем національного життя, людинознавчого зображення вихоплених з українського життя моментів.